

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ

Маргарита Курись

В Україні, як і в інших країнах світу, історично склалася своя система виховання, яка максимально враховує національні риси і самобутність українського народу. Тривалий час вона потерпала від утисків та заборон. Нині, спираючись на глибинні національно-виховні традиції свого народу, національна система виховання відроджується. Сучасна його модель враховує такі важливі особливості сьогодення, як перехід України від соціалістичних суспільних відносин до ринкових; національне відродження усіх сфер життя українського суспільства і процес розбудови самостійної, незалежної держави. Як відображення української культури ми маємо великий спадок від творців з минулого, що являється теперішнім засобом виховання самосвідомості кожного з нас.

Основою національної свідомості виступає національна самосвідомість. М.Й. Боришевський визначає національну самосвідомість як «усвідомлення особистістю себе часткою певної національної (етнічної) спільноти та оцінку себе як носія національних (етнічних) цінностей, що склалися в процесі тривалого історичного розвитку національної спільноти, її самореалізації як суб'єкта соціальної дійсності» [1].

Національна самосвідомість - це «відносно стійка, усвідомлена, що переживається як неповторна, система уявлень індивіда про себе як про представника певної нації» (А.С. Баронін) [5].

Національна самосвідомість - це сукупність поглядів, знань, оцінок, ідеалів, що відображають специфічний зміст, рівень і особливості уявлень представників національної спільноти про минуле, сучасне і майбутнє свого розвитку, про місце та призначення серед інших спільнот і характер взаємовідносин з ними. Національна самосвідомість відображає ступінь засвоєння елементів загальнонаціональної свідомості окремими представниками нації. Виокремлюють два рівні національної самосвідомості:

1) низький (досить часто підсвідомий) - емоційно відчужене співпереживання власної єдності з іншими представниками етнічної спільноти (етнічна ідентичність);

2) високий - раціональне, глибоке усвідомлення національної належності (національна ідентичність) [3].

Головною метою національного виховання на сучасному етапі є передача молодому поколінню соціального досвіду, багатств духовної культури народу, його національної ментальності, своєрідності світогляду і на цій основі формування особистісних рис громадянина України, які включають у себе національну самосвідомість, розвинену духовність, моральну, художньо-естетичну: правову, трудову, фізичну, екологічну культуру, розвиток індивідуальних здібностей і таланту. Як бачимо, з порядку денного не знімається всебічний і гармонійний розвиток людини, що підтверджується необхідністю всебічного розвитку особистісних рис громадянина України, готового до розбудови і захисту держави [2].

Софія Русова наполягала, щоб виховання розпочиналося з народження дитини. Засобами колискових, забавлянок, народних казок, ігор, пісень, лічилок, загадок тощо має здійснюватися залучення дітей до національної культури й етнізації особистості. Педагог стверджує: «Нація народжується коло дитячої колиски, лише на рідному ґрунті, серед рідного слова й пісні здатна вирости національно свідома дитина». Найдієвішим засобом національного виховання С. Русова визнає рідне слово. Саме через слово дитина сприймає духовні цінності народу, його світобачення та світосприймання, здійснюється її художньо-образне мислення, нею засвоюються мораль та історичний досвід народу тощо [4].

Найважливішою громадянською рисою особистості є сформованість національної самосвідомості, патріотичних почуттів до рідної землі, свого народу, готовності до праці в ім'я України. Формування національної самосвідомості передбачає: освоєння молоддю своєї етнічної спільноти, національних цінностей (мови, території, культури), відчуття своєї причетності до розбудови національної державності, патріотизм, що сприяє, утвердженню власної національної гідності, внутрішньої свободи, гордості за свою землю. Національна ідея має бути не просто атрибутом національної свідомості, чисто духовним феноменом, а поштовхом до практичних справ, як було у кращих синів і дочок нашого народу споконвіку.

Як засіб виховання національної самосвідомості виступає культурна спадщина. Культурною спадщиною вважають сукупність успадкованих людством від попередніх поколінь об'єктів культурної спадщини, результат

духовної і матеріальної діяльності. Твори архітектури, монументальної скульптури й живопису, елементи та структури археологічного характеру, твори людини дають нам уявлення про велич і красу нашої держави та могутність і багатогранність культури нашого народу. Важко не переоцінити художню вартість софійських фресок і мозаїк. Вони, безумовно, є пам'ятками мистецтва світового значення, що дійшли до нас у своїй первісній красі. У скарбниці мистецтва відображені всі звичаї, традиції української культури, які немов «вічні патріоти українського народу» були, є і будуть берегти нашу державу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко А. Педагогічний потенціал національно-культурних традицій // Рідна школа. - 1999. - №10. - С. 12-15.
2. Вишневський О. Основні засади концепції українського виховання / Матер. наук.-практ. конф. "Національне виховання молоді в навчальних закладах. - Львів, 1994. - С. 9-13.
3. Ступарик Б.М. Про мету національного виховання в Україні // Педагогіка і психологія. - 1996. - №2. - С. 87-95.
4. Губко О. Т. Формування національної свідомості юнацтва у світлі ідей Софії Русової // Рідна школа. — 1992. — № 1.
5. Налчаджян А. А. Этнопсихология / А. А. Налчаджян 2-е изд. – СПб.: Питер, 2004. – 381 с.